

12. *Ad primam confirmationem ex Paulo, ad Rom. 10. — Prima expositio.* — In prima confirmatione petitur intelligentia verborum Pauli ad Romanos decimo: *Et quidem in omnem terram exivit sonus eorum*, quæ usurpat vel allegat ex Psalmo centesimo octavo, in quo illa verba ad litteram intelliguntur de cœlis, qui, ut in principio ejusdem Psalmi dicitur, enarrant gloriam Dei, et ideo aliqui dixerunt etiam Paulum de cœlis loqui in illis verbis, quia non debuit allegare testimonium, nisi in sensu litterali, quam expositionem refert ibi Jansenius, et non improbat, quamvis etiam non approbet; illam vero tanquam unicam et necessariam defendit Vasquez, 1 part., quæst. 97, art. 5, juxta quam expositionem, dicendum est sententiam Pauli reduci ad dictum axioma: *Faciendi quod in se est, etc.*; dicit enim Paulus infideles etiam Gentiles excusari non posse, eo quod fidei prædicationem non habuerint, quia receperunt a Deo media sufficientia quibus illum possent naturaliter cognoscere, et si illis subsidiis bene usi fuissent, Deus illis majora dedisset; et ita in hoc sensu responsio data ad principale fundamentum, ad hoc etiam testimonium accommodanda est; sic enim non concludit Paulus nullum hominem posse ab infidelitatis peccato excusari, sed concludit non debere hoc imputari Deo, aut providentiæ divinæ, sed defectibus et peccatis hominum, quod potest optime fieri, etiamsi talis imputatio speciale peccatum infidelitatis non inducat.

13. *Secunda et vera loci expositio.* — Nihilominus vera et communis expositio Sanctorum, quos supra retuli, et omnium expositorum in illum locum, est illa verba dicta esse a Paulo de prædicatione Evangelii, quæ facta est per Apostolos et per Ecclesiam; nam de hac loquitur a principio illius capituli, et in hoc sensu dicit: *Quomodo audient sine prædicante*, et adducit illud Isaïæ: *Quis credidit auditui nostro?* unde infert: *Ergo fides ex auditu*; ubi sine dubio loquitur de vera fide, non de naturali cognitione, ad quam solum potest valere cœlorum cursus et sonus; neque obstat quod in Psalmo verba illa ad litteram de cœlis intelligantur, quia potuit Paulus illis uti, vel per accommodationem, ut quidam volunt, vel in sensu allegorico, quod Apostolico spiritu sæpe fit ab eodem Paulo, vel certe in sensu litterali, quia, ut bene ibi notat Tolet., idem testimonium plures habere potest sensus litterales; hoc igitur sensu supposito, est controversia inter Patres, an

fuerit Evangelium prædicatum ab Apostolis in universo orbe, et in omnibus provinciis ejus, an vero Paulus more prophetico sit locutus, prædicans per verbum præteritum quod adhuc futurum erat. Cujus resolutio videri potest apud Salmer., disputat. 34, super epistolam Pauli ad Roman. 10, et Benedictum Pereira, ibidem, disput. 4. Sed quidquid sit de hac controversia, quamvis daremus Evangelium fuisse prædicatum in omnibus orbis provinciis, affirmari non potest fuisse singulis hominibus et personis sufficienter propositum, ut recte notavit D. Thomas; quod non solum est verum de tempore Apostolorum, sed etiam de toto posteriori tempore usque ad præsens, ut experimento etiam cognitum est; et hoc nobis sufficit, ut in multis hominibus potuerit et possit esse infidelitas negativa, non obstante universali prædicatione Apostolorum et eorum successorum.

14. *Exponuntur loca Augustini in n. 4 adducta pro prima sententia.* — Ad testimonia Augustini in secunda confirmatione allegata, respondetur in priori loqui Augustinum de hæreticis, qui aliquam Christi Ecclesiam in mundo esse agnoscunt, sed veram ignorant, et de his dicit non posse invincibilem ignorantiam allegare. Et hoc ipsum communiter seu regulariter intelligendum est; nam etiam inter hæreticos possunt esse aliqui nati inter illos, et postea non satis instructi, qui pro aliquo tempore invincibiliter veram Ecclesiam ignorent, ut usu ipso, et experientia satis constat. Ad aliud testimonium respondetur, verum quidem esse omnes homines, qui sine fide moriuntur, puniri pœna æterna, quia cum fides sit medium necessarium ad salutem, sine illa non potest ad vitam æternam perveniri, et ideo necesse est ut ad statum æternæ pœnæ perveniat, quia inter hæc non est medium; non repugnat autem invincibiliter illud ignorari, quod est medium necessarium ad salutem, et ideo potest quis in æternum damnari, non propter peccatum commissum in omissione talis medii, sed propter alia peccata; et ita contingit in hac infidelitate negativa, quæ est pœna peccati, non peccatum, ut docuit D. Thomas 2. 2, quæst. 10, art. 1, et quæst. 2, art. 5, ad 2, cum Augustino, lib. de Corrept. et Grat., cap. 6, et sequentibus. Nam etiam facile contingere potest ut aliquid sit pœna peccati, et non peccatum, quia, et in quantum pœna involuntaria est, et in quantum im-pedit aliquod medium necessarium ad salutem, potest sub illa ratione invincibiliter igno-

rari, ut jam declaravi. Unde idem Augustinus, lib. de Natur. et Grat., cap. 4, dixit hos infideles puniri in inferno, vel propter peccatum originale, vel propter peccata actualia contra bonos mores; tacet autem de peccato infidelitatis, sentiens propter illud non puniri; et primum de peccato originali dixisse videtur propter parvulos, secundum vero propter adultos, quia nullus est infidelis utens ratione, qui non habeat propria peccata actualia. Quocirca quod in alio loco Augustinus dixit, hos infideles puniri pœna ignis, saltem leviori, si referatur etiam ad parvulos, dictum est juxta aliam sententiam ejusdem Augustini, quod peccatum originale punitur pœna ignis leviori, quæ tamen jam communiter non tenetur; unde potest referri ad adultos, quorum peccata propter hanc ignorantiam leviora interdum esse possunt.

SECTIO II.

Utrum hæc infidelitas negativa etiam circa materiam naturalem fidei, possit interdum ab omni culpa in his infidelibus excusari.

1. *Fidei materia in duplex partitur membrum.* — Supponimus, ex dictis in superioribus, duas esse partes materiæ fidei, unam supernaturalem omnino, quæ nisi per revelationem cognosci non potest, ut mysteria Trinitatis, Incarnationis, et cætera superioris ordinis; aliam vocamus naturalem, quia per rationem naturalem cognosci potest, ut Deum esse, et similia. Inter quas est discrimen in hoc, quod circa priorem materiam solum cadit obligatio præcepti supernaturalis, quia lumen naturale illam non attingit; circa posteriorem autem cadit duplex obligatio, una præcepti supernaturalis fidei, quatenus etiam illa pars a Deo revelata est; alia est obligatio præcepti naturalis, quo obligatur homo ad illas veritates cognoscendas, etiam in pura natura, ut supra visum est. Unde fit ut proposita quæstio circa priorem partem materiæ fidei locum non habeat, quia ostensum est infidelitatem negativam excusare a culpa contra præceptum supernaturalem fidei; ergo maxime excusatur circa illam materiam, circa quam magis necessaria est revelatio; sed circa illam materiam peccari non potest per errorem vel ignorantiam, nisi contra præceptum supernaturalem fidei; ergo talis infidelitas excusatur ab omni culpa circa illam materiam. At vero circa alteram partem materiæ duplex occurrit

dubitatio. Una est, an illa infidelitas excuset a culpa propria contra præceptum supernaturale; altera est, an excuset etiam a peccato ignorantiae contra præceptum naturale.

2. *Primum dubium: utrum infidelitas negativa in materia naturalis fidei excuset a culpa. — Ratio dubitandi.* — Prior dubitatio videbatur quidem satis resoluta ex dictis in præcedenti sectione; nihilominus tamen aliqui movent dubitationem, quia in his hominibus talis est infidelitas, quæ sufficiat ad expellendum habitum fidei; sed habitus fidei non expellitur, nisi per propriam infidelitatem contra præceptum supernaturalem fidei, juxta doctrinam Concilii Tridentini, sess. 6. canon. 11; ergo isti infideles non excusantur ab hac culpa. Major probatur, nam si puer baptizatus inter infideles et idololatrias educetur, et postea perveniens ad usum rationis colat idola, et in aliis erroribus contra rationem naturalem versetur, amittet usum fidei quem in baptismo obtinuerat, et solum propter illam infidelitatem, cum aliam non habeat: ergo, etc. Major patet, tum quia alias esset fidelis et Gentilis, seu idololatra, quod videtur valde absurdum. Et sequela patet, quia si retinet usum fidei, fidelis est; nam hic est quasi effectus formalis illius habitus, et ideo parvuli baptizati inter fideles computantur; et alioquin est Gentilis seu idololatra, quia illa peccata committit, tum etiam quia ille habet voluntatem omnino affectam tali sectæ, quæ repugnat fidei; ergo habet voluntatem incapax piæ affectionis ad fidem; ergo est incapax habitus fidei.

3. *Resolvitur dubium affirmative.* — Dicendum nihilominus est hujusmodi homines excusari a propria culpa infidelitatis contra præceptum fidei, etiam ut cadit in hanc materiam naturalem. Hæc assertio sequitur evidenter ex dictis in sectione præcedenti; quia isti homines habent ignorantiam invincibilem totius revelationis fidei, non minus ut est de veritatibus naturalibus, quam ut est de supernaturalibus; ergo etiam habent ignorantiam invincibilem totius præcepti supernaturalis fidei; ergo excusantur a culpa propriæ infidelitatis circa totam materiam fidei, non tantum supernaturalem, sed etiam naturalem. Primum antecedens probatur ex dictis, quia revelatio fidei, de quacumque materia sit etiam naturali, non fit nisi modo supernaturali, ac proinde per prædicationem et propositionem rei credendæ sub auctoritate divina; sed ad istos infideles non pervenit hæc revelatio, nec sufficiens propositio ejus, ut probatum est; ergo simpliciter

et absolute, et cum eadem excusatione ignorant totam revelationem fidei. Unde facile probatur ratio prima, quia præceptum supernaturale fidei non cognoscitur, nisi per revelationem supernaturalem sufficienter propositam, quia illud ipsum præceptum est quoddam supernaturale objectum. Altera consequentia evidens est, quia non potest peccari contra obligationem supernaturalem, quandiu supernaturale præceptum, a quo illa obligatio nascitur, invincibiliter ignoratur. Unde confirmatur primo, quia hi infideles, dum errant circa istam materiam, non recedunt a testimonio primæ veritatis; ergo non peccant propria culpa infidelitatis. Consequentia clara est, quia sicut assensus fidei, etiam ut cadit in talem materiam, fundari debet in testimonio primæ veritatis, ita infidelitas circa eandem materiam non committitur, nisi per dissentium a prima veritate. Antecedens autem probatur, quia illis non est propositum testimonium primæ veritatis circa talem materiam; hoc enim in casu supponitur; ergo non possunt voluntarie dissentire tali testimonio. Confirmatur denique, quia vel isti peccant per infidelitatem omissivam (ut sic dicam,) scilicet carendo assensu fidei circa talem materiam, vel quasi commissivam, positive errando in tali materia; neutrum dici potest; ergo in nullam incidunt infidelitatis culpam. Probatur minor quoad priorem partem, quia assensus fidei circa talem materiam est illis impossibilis; ergo carentia ejus non potest esse omissio culpabilis. Quoad alteram vero partem probatur, quia ille error, quatenus est contra fidem, in illis hominibus nascitur ex ignorantia privativa inculpabili, ut ex probatione prioris partis constat; ergo etiam ipse error est inculpabilis respectu supernaturalis fidei.

4. *Ad rationem dubitandi prima quorumdam solutio. — Rejicitur. — Vera responsio.* — Objectio autem in contrarium facta tota pendet ex illo casu de infante baptizato, et inter infideles educato, qui postea in adulta ætate eorum errores profitetur, de quo quæritur an amittat habitum fidei necne. In quo duplex est modus respondendi: prior est concedendo illum amittere habitum fidei, propter rationem supra factam, quo posito, dicendum erit habitum fidei non tantum amitti propter culpam, sed etiam propter physicam oppositionem, vel inter errores et fidem, vel inter pravam dispositionem voluntatis affectæ ad hujusmodi errores, et consequenter aversæ a pia fidei affectione. Sed hic modus dicendi

michi non probatur, primo propter auctoritatem Concilii, dicentis habitum fidei infusæ non amitti nisi per infidelitatis peccatum; secundo, quia fieri potest ut talis ignorantia vel error sit invincibilis simpliciter, etiam ut est contra lumen naturæ, saltem pro aliquo tempore, ut statim dicam: ergo fieri potest ut ille homo pro aliquo tempore non peccet mortaliter; ergo non amittet gratiam; ergo multo minus amittit fidem. Tertio, quia ad perdendam fidem non satis est error etiam culpabilis per negligentiam, nisi intercedat pertinacia; et ideo, ut supra dixi, potest fidelis errare culpabiliter in una vel alia propositione, et non statim perdere fidem, ut latius infra tractantes de hæresi dicemus. At vero in homine, de quo tractamus, non est pertinacia, cum non sit instructus in fide; ergo non amittit fidem. Denique actus erroris, seclusa culpa et pertinacia, non potest physice expellere habitum fidei, quia neque actus erroris formaliter opponitur habitui, ut illum excludat physice in genere causæ formalis, neque etiam in genere causæ efficientis potest inducere habitum expellentem formaliter fidem infusam, quia habitus acquisitus non opponitur formaliter infuso, quia non sunt ejusdem ordinis; ergo nullo modo potest illa infidelitas expellere habitum fidei; dico ergo non esse inconueniens, quod in illo homine perseveret habitus fidei infusæ, quandiu non est ita dispositus, ut habeat voluntatem formaliter contrariam et pertinacem contra fidem; ita enim perseverat fides in homine catholico, cum uno vel alio errore materiali, vel saltem sine pertinacia; eadem autem est ratio de uno errore et de multis. Unde in homine educato inter hæreticos post baptismum, potest esse multitudo errorum, et affectio ad propriam sectam cum ignorantia vel invincibili vel saltem excludente pertinaciam, ac proinde sine amissione habitus fidei. Neque est inconueniens ut talis homo simul sit habitualiter fidelis, et actualiter seu materialiter infidelis, quia hæc duæ denominationes non sunt oppositæ.

5. *Secundum dubium: utrum ignorantia præcepti naturalis excusari queat a culpa. — Prima sententia negat.* — Superest dicendum de secundo puncto, videlicet, an infidelitas talis hominis, et in tali materia, possit excusari a culpa ignorantiae, etiam contra legem naturæ. Quam quæstionem solent tractare Doctores sub alio titulo magis universali, scilicet, an earum rerum, quæ sunt juris

naturalis, possit dari ignorantia invincibilis, quæ materia tractari solet in 1. 2, quæstione 76, disputando de peccatis; et ideo paucis comprehendam, quæ ad hunc locum spectant. Prima ergo sententia negat hanc ignorantiam rerum fidei in materia naturali esse posse inculpabilem, quam a fortiori tenent auctores allegati pro prima sententia in præcedenti puncto; et sumitur ex Alexand. Alens., 2 part., quæstione 153, membr. 3; et Alberto Magno, in 2, distinct. 22, articul. 10; Durando, in 3, distinct. 25, quæst. 1; et idem sentit Gratian., in paragrapho ultimo, post caput ultimum primæ quæstionis, 4. Potestque suaderi ex Paulo, ad Roman. 1, de Gentibus dicente esse inexcusabiles, non glorificantes verum Deum, quem ex rebus visibilibus possent cognoscere; quod etiam significat Sapiens, Sapient. 14., et Isaias, cap. 46. Confirmatur primo, quia alias, etiam de Deo ipso posset esse ignorantia invincibilis, nam difficilius cognoscitur quam reliqua; consequens est contra illud Psalm. 13: *Dixit insipiens in corde suo: Non est Deus.* Denique addi potest ratio, quia præceptum cognoscendi has veritates naturale est, et per ipsum lumen rationis sufficienter promulgatur; ergo non potest illius transgressio propter ignorantiam excusari.

6. *Secunda et vera sententia.* — Nihilominus contraria sententia communis est, quam late tradit Cordub., libro 2 de Ignorant., quæstione 4, et communiter expositores D. Thomæ, quæst. 76; præsertim Vasquez, disputat. 122; tenet etiam Sanchez, libro 1 Decalog., cap. 16, numer. 33; Valent., 1. 2, disputat. 6, quæst. 6, puncto 1, corol. 7; Azor., tomo 1 Institut. moral., libro 1, cap. 13, quæst. 1; Alexand. Pezant. 2. 2, quæst. 10, disputat. 4, et alii. Hæc sententia generatim, seu indefinite suscepta de aliqua ignorantia aliquarum rerum, et in aliquibus personis, et pro aliquo tempore vitæ, non solum vera est, sed etiam clara. Potestque in hunc modum persuaderi: nam hæc veritates de quibus tractamus, licet naturaliter cognosci possint, nihilominus non sunt per se notæ, sed necessaria est vel inventio, vel doctrina ad illas cognoscendas; multi autem sunt homines, qui aut vix, aut nullo modo possunt, saltem pro aliquo tempore, adhibere diligentiam ad illas cognoscendas aliquo ex dictis modis; ergo in illis facile dari poterit prædicta invincibilis ignorantia. Major et consequentia evidentes sunt. Minor probatur, quia imprimis homines rustici, et aliis actio-

nibus humanis occupati, non possunt, humano modo loquendo, per propriam inventionem acquirere hanc cognitionem; et idem est de pueris multo tempore post usum rationis; ac proinde facile potest illis deesse necessaria doctrina, vel quia majores, vel parentes, a quibus docendi essent, in errore versantur, vel quia negligentes sunt; ergo in hujusmodi hominibus sine dubio inveniri potest hæc ignorantia invincibilis. Neque contra hoc procedunt testimonia vel rationes factæ, quia loquuntur in generali, non in singulis hominibus; et similiter licet hoc præceptum per lumen naturæ promulgetur, fieri potest ut illa promulgatio non singulis sufficienter applicetur.

7. *Vera sententia amplius explicatur.* — Quamvis autem generalis hæc doctrina vera sit, illam ad singula particularia applicare non est facile, neque in uno loco exacte fieri potest, quia pendet ex majori vel minori difficultate cognoscendi singulas ex his veritatibus naturalibus, quæ proprias disputationes postulant, et ideo breviter solum insinuabo quid probabilius in singulis judicari possit. Ad hoc autem clarius præstandum, duplex materia harum veritatum distingui potest: unam vocare possumus speculativam, aliam practicam. Speculativa est, quæ ad Deum pertinet, et aliqua ex parte ad naturam hominis vel creaturarum cognoscendam, ut Deum esse, et esse unum, omnipotentem, vel creatorem, habere providentiam, et similia, et consequenter de rebus creatis cognoscere illas dependere a Deo in fieri, esse et operari; et specialiter de homine, habere animam immortalem et liberum arbitrium; hæc enim videntur maxime necessaria ad convenientem institutionem humanæ vitæ, etiam mere naturalem, et ad tendendum in ultimum finem ejusdem ordinis; et ideo existimo esse non posse ignorantiam invincibilem omnium istarum rerum in toto genere humano, et hoc probari rationibus primæ sententiæ, et valde pertinere ad divinam providentiam. Nihilominus tamen multa ex his potuerunt ignorari, et ab aliquibus hominibus fortasse omnia, pro aliquo saltem tempore vitæ, præsertim vero ea quæ difficilius agnoscuntur, de quibus in aliis locis, ut dixi, tractatur. Ad materiam practicam pertinent imprimis generalia principia morum, ut quasdam actiones esse honestas, alias turpes, et malum esse vitandum, bonum prosequendum; inter quæ potest etiam illud numerari: *Quod tibi non vis, alteri ne fa-*

cias; et e contrario: *Quæcumque vultis ut faciant vobis homines, ea facite illis.* Idemque censo de quibusdam propositionibus, quæ, licet particulares videantur, in ipsis terminis necessariam honestatem includunt, ut, parentes esse amandos, injustitiam esse vitandam. Et de his omnibus existimo non posse dari ignorantiam invincibilem, quia sunt per se notissima. Post hæc constituuntur sub hoc membro præcepta Decalogi, quæ magna facilitate ex illis principiis deducuntur, et ideo vix potest de illis, aut aliquo illorum per se aut nude spectato, dari inculpabilis ignorantia; nihilominus tamen non omnino repugnat saltem pro aliquo tempore, et in aliqua materia minus nota, verbi gratia, in mendacio, quod semper malum sit, et præsertim quando vestitur aliqua circumstantia apparente, ut esse potest etiam in simplici fornicatione, vel in vindicta sumenda propria auctoritate, quando aliter non potest, vel in similibus. Denique in ultimo gradu collocantur quædam alia præcepta naturalia obscuriora, quæ per multas illationes, et accurato discursu ex prædictis principiis colliguntur, ut, verbi gratia, usuram esse malam, ut uxorum pluralitatem, et in his facilius admitti potest excusatio, ut per se clarum est.

SECTIO III.

Utrum in his infidelibus omnis actio humana sit peccaminosa.

1. *Prima sententia.* — *Primum ejus fundamentum.* — *Secundum.* — *Tertium.* — *Confirmatur primo.* — *Confirmatur secundo.* — Hæc quæstio tractari solet in materia de gratia¹, et non videtur per se pertinere ad infidelitatem; tamen quia divus Thomas hic, quæstione decima, articulo quarto, illam tractat, et ad cognoscendum statum horum infidelium et effectum infidelitatis utilis esse potest, brevissime illam expediam. Est igitur prima sententia docens omnia opera infidelium esse peccata. Ita tenuit Gregorius, in secundo, distinctione trigesima nona, quæstione prima, articulo secundo, corol. 3; et Michael Bayus, in suis Assertionibus, assertionem vigesima sexta. Eandem opinionem constanter tuetur Catherin. in librum Genes.,

¹ Consule auctorem, lib. 4 de Gratia, cap. 6 et 7.

capite secundo. Fundatur primo in illo Pauli ad Roman. decimo quarto: *Omne quod non est ex fide, peccatum est*, quod sæpe Augustinus de fide Catholica exponit. Item ex illo ad Titum primo: *Infidelibus nihil est mundum, sed coinquinata est eorum mens, et conscientia.* Item ex illo ad Hebr. undecimo: *Sine fide impossibile est placere Deo*, quod etiam de singulis actibus Patres exponunt. Secundo, maxime fundatur hæc sententia in D. Augustino, qui certe multis in locis illi favere videtur, præsertim libro quarto contra Julianum, capite tertio, ubi longo discursu probare conatur nihil boni in infidelibus simpliciter inveniri. Idem habet in præfatione ad Psalm., vigesimo primo; et libro primo de Nuptiis, capite tertio, in particulari dicit etiam pudicitiam conjugalem infidelibus deesse. Tertio additur ratio, quia bonitas operis pendet ex objecto et omnibus circumstantiis simul sumptis; sed infidelitas facit ut opus habeat semper aliquam circumstantiam malam, vel careat aliqua bona et necessaria; ergo facit ut omne opus infidelis peccaminosum sit. Probatur minor, nam una circumstantia operis boni est finis bonus, ut est notum in Philosophia morali, et sumitur ex verbis Christi: *Si oculus tuus fuerit simplex*, etc., Luc. undecimo, ubi per simplicem oculum recta finis intentio intelligitur, sicut etiam Matth. 7, mala intentio dicitur *arbor mala, quæ non potest fructus bonos facere.* Confirmatur et declaratur, quia infidelis colens idola, verbi gratia, sæpius refert opera sua omnia in falsum deum, quem colit, sicut homo fidelis refert opera sua in verum Deum; sed hæc ratio sufficit ut opus sit malum ex fine malo, sicut sufficit ut sit bonum ex fine bono; ergo. Quod si fortasse hæc ratio non semper præcedat, saltem in infideli deest ratio operis ad verum Deum, quæ necessaria est ad bonitatem operis, et ideo præcipitur a Paulo, prima ad Corinth., cap. 10, dicente: *Omnia quæcumque facitis, in gloriam Dei facite.* Tandem confirmatur, quia opus bonum sine gratia fieri non potest; sed infideles omni gratia carent; ergo nihil boni facere possunt.

2. *Vera sententia.* — Contraria sententia communis est Theologorum; docet illam D. Thomas secunda secundæ, quæstione decima, articulo quarto, ubi Cajetanus et omnes expositores, et Valent., suo tertio tomo, disputatione prima, quæstione decima, puncto secundo, et reliqui Theologi in secundo, distinctione quadragesima prima; D. Thomas, quæstione

prima, articulo secundo; Bonaventura, quæstione prima; Durandus, quæstione prima; Capreolus, quæstione prima. Idem docet Capreolus, distinctione vigesima octava, quæstione prima, articulo tertio, ad octavum, contra quadam conclusionem; Marsil., quæstione decima, articulo tertio; Richard., articulo septimo; Dried., de Captivitate et Redemptione generis humani, capite secundo, parte secunda; Soto, libro primo de Natura et gratia, capite decimo nono et vigesimo; Vega, libro sexto in Trident., capite trigesimo quarto et quadagesimo; Bellarminus, libro quinto de Gratia et libero arbitrio, capite nono; et Benedictus Pereira, ad Roman. decimo quarto, disputatione quinta. Potestque imprimis probari ex Scriptura, quia excitat infideles ad aliqua opera de se bona, ut Daniel quarto: *Peccata tua elemosynis redime*; ergo supponit posse ab illis fieri sine peccato; non enim Spiritus Sanctus homines ad peccandum invitaret. Et aliis locis laudat aliqua opera infidelium, imo dicit Deum aliquod præmium saltem temporale propter illa tribuisse, ut de obstetricibus Ægypti, et Raab meretrice, priusquam esset fidelis, et similibus constat. Denique Paulus, ad Roman. quarto, dicit Gentiles fuisse inexcusabiles non colentes Deum; ergo supponit id facere potuisse sine culpa; nam si non potuissent, excusabiles fuissent. Secundo, est hæc communis sententia Patrum, præsertim Hieronymi, Ezechiel vigesimo primo, et ad Galat. primo et quinto, ubi inter alia dicit, sicut fides sine operibus mortua est, sic absque fide opera, quamvis bona, mortua esse. Idem docet Chrysostomus, homilia de Fide, Lege naturæ et Spiritu Sancto, et homilia sexagesima septima ad Populum; Nazianzenus, orat. vigesima octava de Reditu suo. Et eadem sine dubio fuit sententia Augustini, præsertim lib. de Spiritu et littera, capite vigesimo sexto, et vigesimo septimo, ubi in hoc sensu tractat verba Pauli ad Roman. secundo: *Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt*; utique interdum bene operando secundum rectam rationem naturalem, et approbat doctrinam ut veram, et expositionem ut probabilem. Unde in epistola centesima trigesima, admittit in quodam Polemone Gentili moralem continentiam, et eodem modo loquitur de patientia infidelium, præsertim hæreticorum, lib. de Patientia, capite vigesimo sexto, vigesimo septimo, vigesimo octavo; idem sentit libro tertio Hypognoticon, capite quarto.

Tertio, inducitur pro hac sententia Concilium Tridentinum, sessione sexta, capite octavo, quatenus dicit ea quæ præcedunt justificationem, sive fidem, sive opera, non mereri justificationem; et canon. septimo, quatenus damnat dicentes omnia opera quæ ante justificationem fiunt, esse peccata; nam in priori loco insinuat, etiam ante fidem esse posse bona opera, licet non meritoria; in posteriori vero, quamvis tantum de justificatione loquatur, a similitudine rationis potest inde sumi efficax argumentum, ut ex dicendis patebit.

3. *Explicatur amplius vera sententia.* — *Probatur de infidelibus Deum aliquo modo cognoscentibus.* — Hæc sententia non solum vera, sed etiam certa est; ut autem illam ratione confirmemus, distinguamus inter infideles cognoscentes aliquo modo, vel omnino ignorantes verum Deum: nam de prioribus certior est, et efficacius probatur hæc sententia, quam de posterioribus. Unde Gregorius in secundo, distinctione vigesima octava, quæstione prima, articulo tertio, ad septimum, octavum et nonum, sententiam suam limitare videtur, admittendo posse esse aliquod bonum opus in infideli cognoscente Deum; solique hæretici hujus temporis videntur de omnibus infidelibus priorem sententiam defendere, ut Valentia supra refert. Probatur ergo prior pars de infidelibus cognoscentibus Deum, primo, quia saltem de illis vehementer urgent loca Scripturæ, præsertim Pauli. Secundo, quia Pius V, et Gregorius XIII, inter alias assertiones Michaelis Baji, damnarunt illam universalem negativam, quod in nullo infideli possint esse opera bona: ergo saltem in his infidelibus falsam esse oportet. Tertio ratione, per distinctionem fundamenti contrariæ sententiæ, quia isti infideles cognoscentes Deum verum possunt in illum referre sua opera ex objecto bona; ergo possunt illa facere sine mala circumstantia ex parte finis remoti; ergo simpliciter bona. Hæc secunda consequentia supponitur, quia nulla alia radix malitiæ illis tribuebatur, nec cogitari potest, ut statim in secundo membro magis probabitur. Prima vero consequentia facile probatur, quia, ut recte docent D. Thomas et Durandus, dicta distinct. 41, ut opus habeat bonitatem ex Deo, ut fine, non est necesse quod per fidem referatur; hoc enim ad meritum fortasse necessarium erit, ad bonitatem autem moralem minime; sufficit enim naturalis Dei cognitio, et evidenter patet in homine creato in puris naturalibus; posset enim